

Verspreidingsonderzoek Vissen werpt zijn vruchten af

Jan Kranenbarg en Arthur de Bruin

Sinds het Verspreidingsonderzoek Vissen in 2006 van start ging is het aantal waarnemingen van doelsoorten sterk gestegen (zie afbeelding 1).

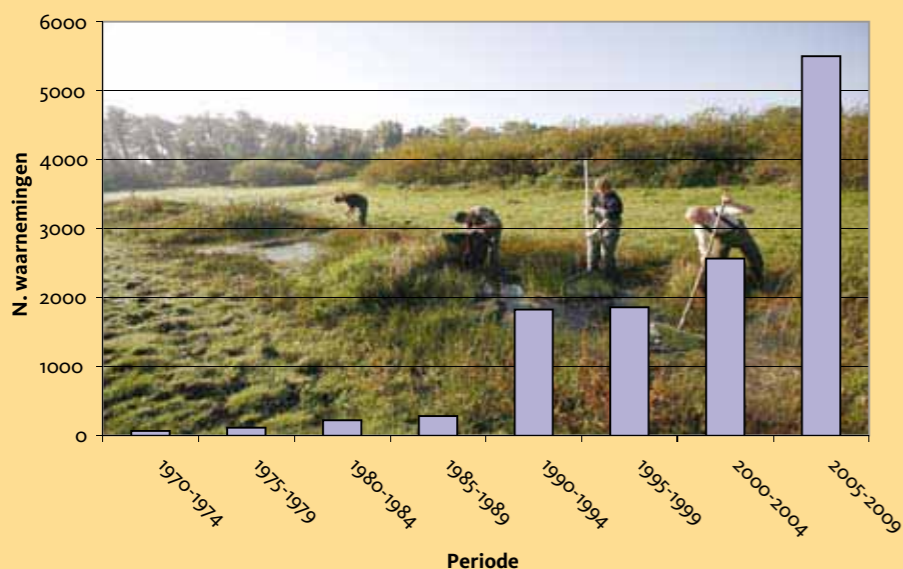
RAVON krijgt hierdoor steeds meer grip op de verspreiding van vissoorten in Nederland. De database wordt niet alleen ieder jaar uitgebreider, maar de data die bij RAVON binnenkomen zijn ook van een hogere kwaliteit. Met name de laatste jaren worden door gebruik van de online invoermodules, telmee.nl en waarneming.nl, steeds nauwkeurigere waarnemingen aan de database toegevoegd. Door de uitgebreide database kunnen we naast de verspreiding van de verschillende vissoorten in Nederland ook relaties leggen tussen de locaties waar de vissoorten gevonden zijn en het hier aanwezige milieu.

In dit artikel worden de beschermde soorten die onderdeel uitmaken van het Verspreidingsonderzoek Vissen uitgelicht. De doelsoorten van het Verspreidingsonderzoek Vissen zijn onder te verdelen in vissen gebonden aan stromende wateren (beekvissen) en vissen van langzaam stromende tot stilstaande wateren ook wel poldervissen genaamd. De poldervissen die deel uitmaken van het verspreidingsonderzoek zijn de bittervoorn, kleine modderkruiper en de grote modderkruiper. Tot de beekvissen behoren rivierdonderpad, beekdonderpad, biermpje, beekprik, elrits en de gestippelde alver. Achtereenvolgens wordt

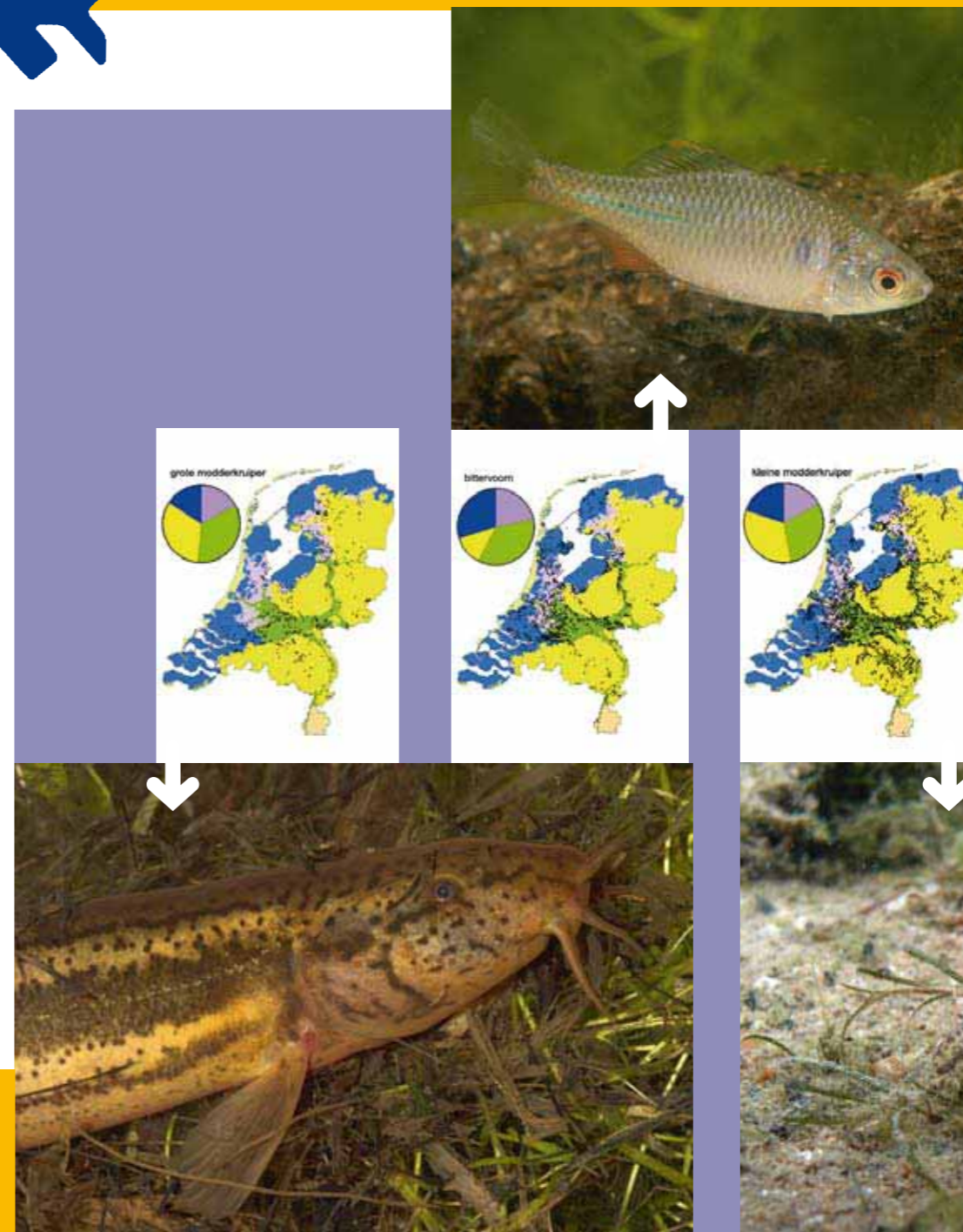
ingezoomd op de verschillen in de verspreiding, de Fysisch-Geografische Regio's (FGR's) die deze soorten bewonen en de watertypen waaraan ze gebonden zijn.

Verspreiding over Fysisch-Geografische Regio's

Afbeelding 2 toont de verspreiding van de bittervoorn, en de kleine- en grote modderkruiper over de Fysisch-Geografische Regio's binnen Nederland. De kleine modderkruiper komt verreweg het meest verspreid in ons land voor. De verspreiding van de kleine modderkruiper over de FGR's lijkt in eerste instantie weinig verschillend ten opzichte van de grote modderkruiper. Wie beter kijkt ziet dat er een veelal harde grens is tussen het voorkomen van de grote modderkruiper en de aanwezigheid van zeekei (zie noordelijke zeekeileggebied en Noord Holland). In het benedenrivierengebied komt de grote modderkruiper wel op de FGR's zeekei voor, maar hier is sprake van een intergetijdengebied waar ook rivierinvloed aanwezig is. De kleine modderkruiper is zeer goed in staat nieuw leefgebied te koloniseren. Het voorkomen in de relatief jonge (40 jaar oud) zuidelijke Flevopolder is hier een goed voorbeeld van. De bittervoorn komt ook wijd verspreid binnen Nederland voor en bewoont naast het rivierengebied en het laagveengebied ook zeekeilegebieden. In de beken van de hogere zandgronden

Afbeelding 1. Aantal waarnemingen van de doelsoorten uit het Verspreidingsonderzoek Vissen; per periode, somming van het aantal unieke waarnemingen van de doelsoorten (foto Jelger Herder)

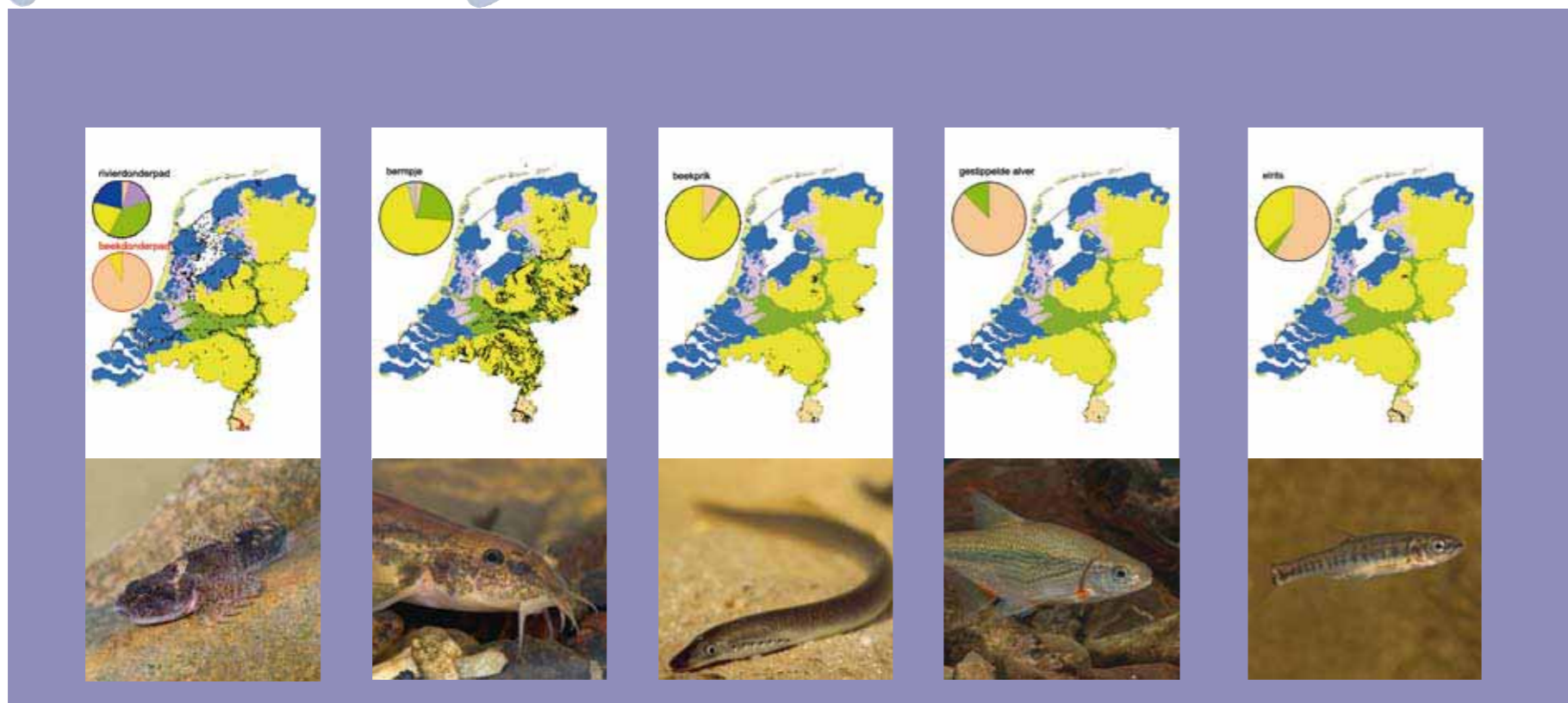

Afbeelding 2. Verspreiding van de bittervoorn, kleine modderkruiper en grote modderkruiper over de Fysisch-Geografische Regio's (foto's Jelger Herder en Paul van Hoof)

is de bittervoorn veel minder aanwezig dan de beide modderkruipers.

De rivierdonderpad komt zeer wijd verspreid over Nederland voor en bewoont verschillende FGR's (zie afbeelding 3). De beekdonderpad daarentegen komt hoofdzakelijk voor in het heuvellandschap van Limburg. Het biermpje heeft een voorkeur voor de hogere zandgronden, daarnaast bewoont deze soort ook het rivierengebied. De beekprik is duidelijk gebonden

aan de beken en sprengen op de hogere zandgronden en het heuvellandschap. Elrits en de gestippelde alver komen alleen zeer lokaal in Nederland voor. Hoofdzakelijk het heuvellandschap lijkt van nature bevolkt door deze soorten. De elrits komt daarnaast ook voor in enkele beken op de Veluwe en in de Roer. Op de Veluwe is er waarschijnlijk sprake van een populatie buiten het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort. De hier aanwezige elritsen zijn vermoedelijk met kweekforellen meegekomen.

Afbeelding 3. Verspreiding van de rivierdonderpad, beekdonderpad, biermpje, beekprik, gestippelde alver en elrits over de fysisch geografische regio's (foto's Jelger Herder, Paul van Hoof en Paul van Hoof)

op de zandgronden, maar bevolkt daarnaast ook tal van andere wateren. De rivierdonderpad heeft de meest brede spreiding over de verschillende watertypen en komt ook voor in de rivieren, kanalen, grote meren en sloten.

Toekomstige mogelijkheden

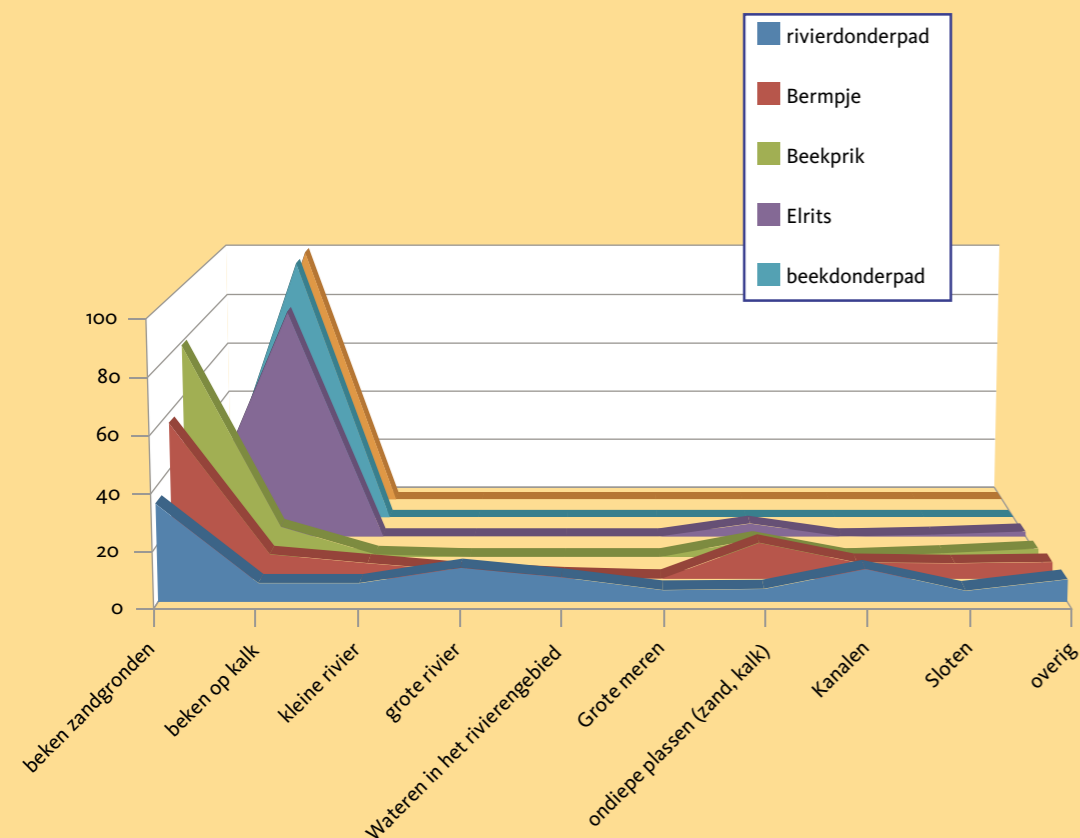
De toename van nauwkeurige waarnemingen in de RAVON database en het beschikbaar komen van steeds nauwkeurigere ruimtelijke omgevingsdata biedt veel mogelijkheden voor analyses over de verspreiding van soorten. Door projecten als het de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) & ECOGRID, kunnen in de toekomst de relaties tussen natuurgegevens en omgevingsdata steeds beter geanalyseerd worden. Hierdoor kan meer inzicht in het voorkomen van soorten gekregen worden en de kans dat soorten in een bepaald gebied voorkomen.

Stand van zaken

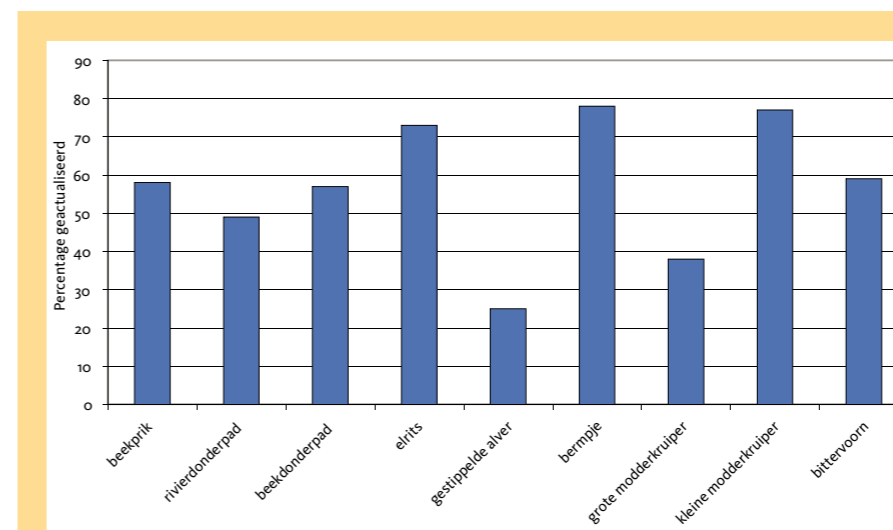
Het streven van het Verspreidingsonderzoek Vissen is om in de periode 2007-2012 het verspreidingsbeeld van de doelsoorten in Nederland compleet en actueel te krijgen. Dankzij de inzet van ruim 500 vrijwilligers verloopt dit zeer succesvol. Voor de elrits, het biermpje en de kleine modderkruiper is reeds driekwart van het aantal hokken geactualiseerd (zie afbeelding 5). Voor de beekprik, rivierdonderpad, beekdonderpad en de bittervoorn is rond de 50% geactualiseerd. Voor de grote modderkruiper en de gestippelde alver is minder dan 50% geactualiseerd. Vooral de grote modderkruiper blijft een aandachtsoort waarbij de actualisatie van de gegevens achterblijft bij de overige doelsoorten. Meer informatie over het Verspreidingsonderzoek Vissen, de doelsoorten en welke gebieden nog bezocht moeten worden om het verspreidingsbeeld actueel te maken is te vinden op de website en in de eindrapportage van het Verspreidingsonderzoek Vissen 2008 (te downloaden van de website www.ravon.nl).

Habitatvoorkeur

Voor de beekvissen van stromende wateren zijn de nauwkeurige waarnemingen gekoppeld aan de watertypenkaart. Uit afbeelding 4 wordt duidelijk dat elrits, gestippelde alver en beekdonderpad vrijwel alleen voorkomen in beken op kalkgronden. De beekprik wordt ook in deze wateren gevonden, maar komt meer voor in de beken op de zandgronden van de Achterhoek, Brabant en de Veluwe. Het biermpje heeft eveneens zijn optimum in de beken

Afbeelding 4. Procentueel voorkomen van waarnemingen beekviswaarnemingen over verschillende watertypen. (watertypenkaart Planbureau voor de Leefomgeving)

Afbeelding 5. Actualisatie van het verspreidingsbeeld van de verschillende doelsoorten uit het Verspreidingsonderzoek Vissen in 2008